

ברכת כהנים

ברכת כהנים בכל יום בא"י ואינו כן בחוץ לארץ

אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שבארץ ישראל מקיימים מצות ברכת כהנים בכל יום ויום. והרי בחוץ לארץ מקיימים המצוה רק בימי חג וימים נוראים בלבד. מה טעם הדבר?

מעלה גדולה יש לנו שאנו מתברכים מפי הכהנים, כי כתוב בפרשתנו "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" (במדבר ו', כ"ז). "אמר רבי עקיבא למדנו מפי כהנים, מפי הגבורה לא למדנו? כשהוא אומר 'ואני אברכם', הוי אומר הכהנים מברכים לישראל, והקב"ה מסכים על ידם" (חולין מט ע"א). זאת אומרת, ה' מברך אותנו בכל יום ויום! ולא די בזה, אלא בסגנון מליצי חריף ביותר התבטאו על כך חכמים: "מניין שהקב"ה מתאוה לברכת כהנים? תלמוד לומר 'ושמו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם'" (סוטה לח ע"א). וכיון שזה כה נחוץ לנו, וכה משובח הענין שכביכול אנו עושים להקב"ה נחת רוח בזה, מדוע לא ננהג כך בחו"ל?

מנהג מניעת ברכת כהנים בימי חול בחוץ לארץ הוזכר ע"י רמ"א (שולחן ערוך אורח חיים סימן קכ"ח סעיף מ"ד) ומנמק כך: "שטרודים הם בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם. ואפילו ביו"ט אין נושאים כפים אלא בתפילת המוסף שיוצאים אז מבית הכנסת וישמחו בשמחת יו"ט".

ברוב המקומות בגליל שבארץ ישראל המשיכו במנהג חו"ל, אלא שינו שהכהנים נושאים כפיהם גם במוסף של שבתות ויו"ט (מפני שתלמידי הבעש"ט שעלו ארצה והתיישבו בגליל, המשיכו כאן מנהגם מחו"ל, בשינוי מסויים. מה שאין כן תלמידי הגר"א אשר עלו לשבת בירושלים, הנהיגו לברך בכל יום. והספרדים נהגו בכל א"י לברך בכל יום, כמובא ב"בית יוסף"). הרב שאר ישוב כהן שליט"א, מרא דאתרא של חיפה והאזור, ניסה להחזיר עטרה ליושנה, עיין מאמרו המקיף ב"תחומין" (כרך ב', עמ' 345-359). שם, בסעיף ד', הרב אסף ממקומות שונים חמישה טעמים אפשריים שניתנו מפני מה ביטלו מצוה דאורייתא זו בחו"ל, וכולם הם טעמים חלושים.

נוסיף כאן טעם שיוסיף לנו אור חוזר על מעלת העם היושב בציון. רמ"א (שולחן ערוך אורח חיים, סימן קכ"ח סעיף מ"ד) הביא מנהג שכהנים רווקים אינם נושאים כפיהם כי הם שרויים בלי שמחה (כך קבעו חז"ל ביבמות סב ע"ב על כל מי שאיננו נשוי, אין לו שמחה). בשו"ת מהר"ם בן ברוך הוסיף פרפרת, כי הרי יצחק אבינו בקש מבנו עשו להביא לו מטעמים בטרם יברך אותו. למה? כיון שיצחק אבינו היה עיור וכלוא בביתו,

וכל העולם חשך בעדו, היה קשה לו לעורר נפשו לברך בשמחה. ואם אין שמחה, כיצד תחול הברכה? ולכן ניסה לעורר בעצמו חדוה. הוא הדין הכהנים אשר עליהם מוטל לברך את ישראל לא ב"מס שפתיים" בלבד, אלא בלב רגש, אם אין שמחה אין תועלת רבה בברכתם. ולכן רווק אינו מברך.

בעקבות רמ"א, העיר תלמידו הגדול בעל ה"לבוש" (או"ח סי' קכח, סעיף מד) מדוע אפילו בשבת אין בני חו"ל נושאים כפיהם: "אע"ג שמן הדין היה ראוי לישא כפים בכל יום וכו' אין נוהגים לישא אלא בימים טובים שהם ימי שמחה וטובי לב. 'וטוב לב הוא יברך', מה שאין כן בשאר ימים. אפילו בשבתות השנה [אין נושאים כפיהם] שטרודים הם בהרהורים על מחיתם ועל ביטול מלאכתם" עכ"ל לעניננו.

בשו"ת בית אפרים (או"ח סימן ו') דן מפני מה בני א"י נושאים כפיהם בכל יום, ובין היתר מציין שהם לא נשאו בעול הגלויות כמו אחיהם שבתפוצות, שם טולטלו בכל דור ודור מעיר לעיר וממדינה למדינה, ודעתם לא היתה צלולה להם. (וזה קרוב לטעמו של ה"לבוש").

על ההבדל בין אורה של עבודת ה' בחו"ל לזו של א"י מצאנו שכתבו כמה גדולי עולם. "שם משמואל" (וישלה, דף מ"ב) כותב: "ההפרש בין א"י לחו"ל, שבא"י העבודה באהבה ודבקות, כענין [אורת] שבת. ובחו"ל העבודה בסור מרע, רוגז על עצמו, וביטוש [ארמית של הלקאה] כחות נפשו להכניעם לקדושה על כרחם, שלא בטובתם" עכ"ל.

וכן כתב מרן הרב אברהם קוק: "בארץ ישראל אפשר להמשיך שמחה דקדושה גם ממקום השמחה עצמה. אבל בחוץ לארץ אי אפשר להמשיך שמחה, מפני הקטגוריא והחרון של כחות הדין שבחוץ לארץ" ("אורות הקודש", ח"ג עמ' קפז. ונלע"ד מקורו הוא בזוהר, ח"ג דף קיח ע"א עיי"ש).

ומצאנו ש"שפת אמת" (דברים, פ' ראה, תרס"א) סבור "בחו"ל העיקר היראה. ומכח היראה זוכין לשמחה. ובא"י העיקר השמחה, ומתוך השמחה זוכין ליראה... בא"י ובמקדש זכו להארת הנשמה, כמו שכתוב 'נותן נשמה לעם עליה'. עבודת השמחה מצד הנשמה; ומצד הגוף היראה" עכ"ל.

הרב שאר ישוב כהן דן בדעת הגר"א שניסה לחדש מצוה זו בכל יום גם בחו"ל ומה יצא ממאמציו ("תחומין", חלק ב' עמ' 352). והוא מביא שם עדות בשם תלמיד הגר"א ר' ישראל משקלוב, ששמע כמה פעמים מפיו של הגר"א שאילו רק יתאפשר לו הדבר, הגר"א יתבטל מתורה ותפילה וינדוד מעיר לעיר כדי לתקן לטובת הכלל נשיאת כפים בכל יום ויום.

העידו כי גם מרן הרב אברהם קוק רצה לחדש את מצוות נשיאת כפי הכהנים בכל יום ויום בחו"ל, וגם כתב על כך קונטרס מיוחד כדי להביא אותו בידו ולשכנע בכך את הרבנים של "הכנסיה הגדולה", לשם נסע בשנת תרע"ג, לחדש את המצוה בתפוצות

(שבחי הראי"ה, דף קט"ו. מובא ב"אוצרות הראי"ה", מהד' תשס"ב ח"א עמ' 84). ואף על מנהג חיפה, שם לא מקיימים מצוה זו בכל יום ויום, היה מרן הראי"ה מיצר. כאשר היה בחיפה, בירך בברכה זו את הנוכחים לאחר התפילה (ליקוטי הראי"ה" להרב משה נריה, חלק ב' עמ' 238, מובא ב"אוצרות הראי"ה", ח"א עמ' 29).

על פי הגר"א, כלולות בברכת כהנים שבעה ענינים נפלאים המוזכרים ב"ספר יצירה" (פ"ד מ"ג), שהם בסיסי כל הברכות. "חכמה" (במלת "יברכך"), "עושר" (במלת "וישמרך"), "אריכות ימים" (במלים "יאר ה' פניו אליך"), מציאת "חן" בעיני הזולת, ו"ממשלה" שיעשו כרצונו ("ויחונך"). "זרע" וצאצאים ("ישא ה' פניו אליך"), ו"שלום" עם כל הבריות ("וישם לך שלום").

כמה אור גדול יש במצוה זו, שהקב"ה פונה אלינו ומאיר לנו כלל כל הברכות. נרכז דעתנו בעת קיומה. וכמה טוב לנו, כי אנו בני ארץ הקודש! וזכינו לקיים מצוה זו ביתר שאת מבני חוץ לארץ.